ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย*

The Opinion about Factors Affecting Audit Quality of Certified Public Accountant in Thailand

ร้อยตรีสาธิต นกไม้**
ดร.ฐิตาภรณ์ สินจรูญศักดิ์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย ในปัจจัย1) ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ2) ด้านความเป็นมืออาชีพ 3) ด้านระดับการศึกษา 4) ด้านประสบการณ์การสอบบัญชี 5) ด้านขนาดของกิจการที่ตรวจสอบ 6) ด้านรายได้ต่อเดือน 7) ด้านการเข้าร่วมการฝึกอบรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามโดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทยจำนวน 400 ตัวอย่าง และได้รับแบบสอบถามกลับคืนสมบูรณ์ทั้งสิ้น 383 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 95.75 การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ Multiple regression, t-test และ One-way ANOVA ในการแปลผลและนำเสนอ

ผลการศึกษาพบว่าเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตนอกตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุ 36-45 ปี ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์สอบบัญชีมากกว่า 9 ปี มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 60,000 บาท และขนาดของกิจการที่ตรวจสอบ มีทั้งที่เป็นกิจการขนาดเล็ก (ทุนจดทะเบียนไม่เกิน 10 ล้านบาท) ขนาดกลาง (ทุนจดทะเบียนมากกว่า 10 ล้าน แต่ไม่เกิน 30 ล้านบาท) และขนาดใหญ่ (ทุนจดทะเบียนมากกว่า 30 ล้านบาทขึ้นไป) โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชี อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ เช่น ความโปร่งใส ความเป็นอิสระ ความเที่ยงธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ความรู้ ความสามารถ และมาตรฐานในการปฏิบัติงาน การรักษาความลับความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการ ความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น บุคคล หรือนิติบุคคลที่ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีปฏิบัติหน้าที่ให้ ความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพ

---

* วิทยานิพนธ์ หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

** นักศึกษาหลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

และจรรยาบรรณทั่วไป ด้านความเป็นมืออาชีพ เช่น ความรู้ทางวิชาชีพ ทักษะทางวิชาชีพ ค่านิยม จรรยาบรรณและทัศนคติทางวิชาชีพ ประสบการณ์เชิงปฏิบัติ การวัดผลขีดความสามารถและสมรรถนะ และการพัฒนาตนทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า จรรยาบรรณวิชาชีพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพการสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 *(p = 0.000*)* ความเป็นมืออาชีพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพการสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 *(p = 0.000*)* ความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 *(p = 0.58)* ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีคุณภาพการสอบบัญชีตามประสบการณ์สอบบัญชีที่แตกต่างกัน *(p = 0.000*)* ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีขนาดของกิจการที่ตรวจสอบแตกต่างกันมีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน *(p = 0.000*)* ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันมีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน *(p = 0.000*)* ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีการเข้าร่วมฝึกอบรมแตกต่างกันมีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน*(p = 0.000*)*

Abstract

This quantitative research aims to study the opinion about factors affecting auditquality of Certified public accountant in Thailand in 1) Code of Ethics of Accounting 2) Professionalism 3) Educational Background 4) Auditing Professional Experience 5) Different sizes of audited business 6) Monthly income 7) Attending training program. The research collect data from sample of 400 Certified Public Accountants in Thailand by use of questionnaires that 383 samples return completed questionnaires, rate by an average of 95.75 percent, Simple Random Sampling, Descriptive Statistic used for research analysts includes calculating percentage, average and standard deviation, and inferential statistic includes Multiple regression, the t-test and One-way ANOVA method.

The study shows most certified public accountants of over-the-counter market in Thailand are females, aged 36-45 years who obtained postgraduate degree with over 9 years auditing professional experiences, earn over 60,000 baht per month and responsible auditing in small business (authorize capital not exceed 10 million baht), medium business (authorize capital not exceed 30 million baht) and big business (authorize capital exceed 30 million baht). Their opinions are evaluated as the "Very Much" level on Factors Affecting Audit Quality includes Code of Ethics of Accounting such as lucidity, independence, objectiveness, integrity, professional competence and standard, confidentiality, responsibility of client servicing, responsibility to shareholders, person or colleague. On ethics and professionalism such as professional skill, value, ethics, professional attitude, field experience, capacity evaluation and continuing professional development.

The result of assumption test revealed the positive relationship between the Code of Ethics of Accounting and the Audit Quality with the statistical significance level of 0.05 *(p = 0.000*)*: the positive relationship between Professionalism and Audit Quality with the statistic significance level of 0.05 *(p = 0.000*)* ; the certified public accountant with various educational background is assumed asno difference with statistic significance level of 0.05 *(p = 0.58)*: the difference of the certified public accountants' experiences level affect the audit quality *(p = 0.000*)*: the difference of sizes of business affect the audit quality *(p = 0.000*)*: the difference of the certified public accountants' monthly income affect the audit quality *(p = 0.000*)*: the difference of the training program of the certified public accountant affect the audit quality *(p = 0.000*)*.

ความสำคัญของปัญหา

ข้อมูลจากงบการเงินควรมีความถูกต้อง มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจได้โดยงบการเงินจะต้องจัดทำขึ้นตามมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องและรับรองทั่วไป อย่างไรก็ตามในทางกฎหมายงบการเงินที่จะเสนอต่อบุคคลภายนอกได้นั้นจะต้องผ่านการตรวจสอบและรับรองจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เพื่อให้ความเชื่อมั่นได้ว่า งบการเงินดังกล่าวมีการจัดทำอย่างถูกต้องตามระเบียบ ข้อบังคับและมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้อง

การสอบบัญชีมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตามสภาพแวดล้อม เช่น เศรษฐกิจ กฎหมาย การเมืองและสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยวัตถุประสงค์การสอบบัญชีได้มุ่งเน้นไปที่การพิจารณาความถูกต้อง ที่ควรของงบการเงินแทนการมุ่งจับการทุจริตและข้อผิดพลาด รวมถึงมีการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้สอบบัญชีเพิ่มขึ้น

การสอบบัญชีถือเป็นกระบวนการของการรวบรวมการประเมินหลักฐานเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศเพื่อระบุและรายงานเกี่ยวกับระดับความสอดคล้องกัน การสอบบัญชีควรปฏิบัติโดยบุคคล ที่มีความรู้ความสามารถและความเป็นอิสระที่เรียกว่า "ผู้สอบบัญชี"ความต้องการเชิงเศรษฐกิจก่อให้เกิดวิชาชีพสอบบัญชีขึ้นมาเพื่อช่วยลดความเสี่ยงจากข้อมูลสารสนเทศที่ใช้เพื่อการตัดสินใจ ปัจจัยที่สำคัญมากในการสอบบัญชีให้เกิดความน่าเชื่อถือคือ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตต้องมีจรรยาบรรณในวิชาชีพการสอบบัญชี ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่จะทำให้ธุรกิจเกิดความมั่นใจในคุณภาพของงาน สอบบัญชีที่ผู้สอบบัญชีได้ทำการตรวจสอบนั้น (นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ และศิลปพร ศรีจั่นเพชร,2550)

คุณภาพการสอบบัญชีเป็นผลสะท้อนให้เห็นว่าผู้สอบบัญชีสามารถปฏิบัติงานตรวจสอบความถูกต้องในส่วนที่เป็นสาระสำคัญและการรายงานการตรวจสอบและรับรองบัญชีที่แสดงฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสามารถแสดงออกซึ่งความรู้ความสามารถได้เป็นอย่างดี ได้แก่ความรู้ด้านการบัญชี ด้านการสอบบัญชี ด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ชนัษฎา สินชื่น , 2548)

นอกจากจรรยาบรรณในวิชาชีพการสอบบัญชีแล้ว การตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือหลายอย่างในการตรวจสอบเพื่อค้นหาข้อผิดพลาดและข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แต่สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การสอบบัญชีมีประสิทธิภาพได้นั้นคือผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจะต้องมีความเป็นมืออาชีพใน

การสอบบัญชีให้บริษัท ความเป็นมืออาชีพเป็นปัจจัยที่นำมาซึ่งความแข็งแกร่งในคุณภาพการสอบบัญชีโดยความสำเร็จของผู้สอบบัญชีจะมีลักษณะการยึดเอาทฤษฎีที่เป็นระบบมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน การมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพของตนเอง การได้รับการฝึกอบรมมาโดยเฉพาะการมีจรรยาบรรณ และการมีวัฒนธรรมกลุ่ม (ดิน ปรัชญพฤทธิ์ , 2546) ดังนั้นหากผู้สอบบัญชีมีจรรยาบรรณวิชาชีพการสอบบัญชีและมีความเป็นมืออาชีพอย่างดีแล้ว สามารถส่งผลให้ธุรกิจและผู้ใช้งบการเงินมีความเชื่อมั่นในงบการเงินและสร้างความน่าเชื่อถือของผู้สอบบัญชีในคุณภาพการสอบบัญชีด้วย ซึ่งนับว่าได้ช่วยเพิ่มศักยภาพและความน่าเชื่อถือในการปฏิบัติงานและคุณภาพของวิชาชีพให้แก่ผู้สอบบัญชีต่อไป (พยอม สิงห์เสน่ห์, 2545)

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างความเป็นมืออาชีพเพื่อให้ผู้สอบบัญชีสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนและเพิ่มพูนความน่าเชื่อถือของวิชาชีพบัญชีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชีจำแนกตาม ระดับการศึกษา ประสบการณ์การสอบบัญชี ขนาดของกิจการที่ตรวจสอบ รายได้ต่อเดือน และการเข้าร่วมการฝึกอบรม ว่าแตกต่างกันหรือไม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมแนวคิด และสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต้นและตัวแปรตามดังต่อไปนี้

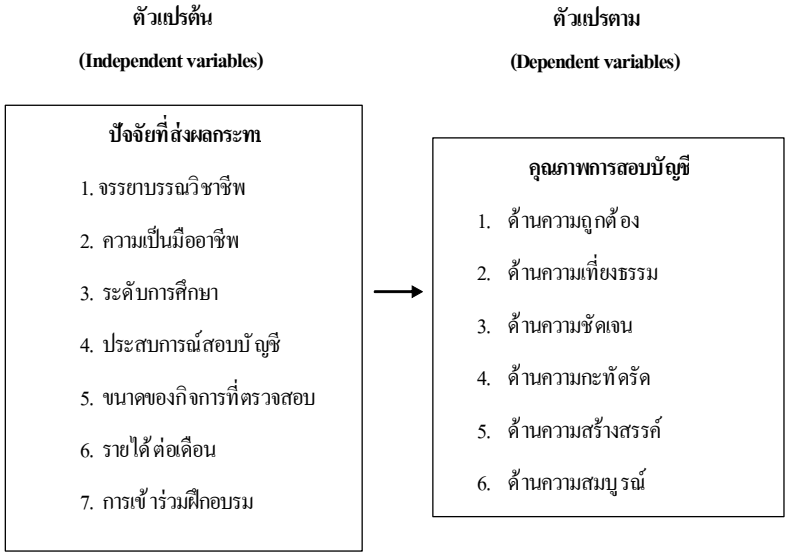

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านจรรยาบรรณวิชาชีพมีผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพมีผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

สมมติฐานที่ 3 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีประสบการณ์สอบบัญชีแตกต่างกัน มีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 5 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีขนาดของกิจการที่ตรวจสอบแตกต่างกัน มีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 6 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 7 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีการเข้าร่วมการฝึกอบรมแตกต่างกัน มีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทยจำนวน 8,950 คน (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ,2558) การกำหนดขนาดกลุ่มใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)ซึ่งเป็นวิธีการเลือกตัวอย่างที่ทุกๆ หน่วยงานของประชากรจะมีโอกาสถูกเลือกขึ้นมาเป็นตัวอย่างเท่า ๆ กัน โดยใช้วิธีการเปิดตารางสุ่ม (Random number table) โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้จำนวน 400 ราย ตามสูตรดังต่อไปนี้

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณหาได้จากสูตร Yamane ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ 95 %

โดยที่ n = กลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนของประชากร

e = ค่าความคาดเคลื่อน

หมายเหตุ : ในการทำวิจัยนี้กำหนดค่าความคาดเคลื่อนมีค่าเท่ากับ 0.05

$$n = \frac{8,950}{1+8,950\ (0.05)^2}$$

$$= 382.89 \approx 400 \text{ ราย}$$

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย ส่วนที่1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ประเภทผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ระดับการศึกษา ประสบการณ์การสอบบัญชี รายได้ต่อเดือน ขนาดของกิจการที่ทำการตรวจสอบ และการเข้าร่วมการฝึกอบรมส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านจรรยาบรรณวิชาชีพที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านความเป็นมืออาชีพที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีส่วนที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชี และส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบข้อมูลผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทยโดยการจัดส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามจะตอบข้อคำถามผ่านระบบออนไลน์ และข้อมูลจะถูกส่งกลับมายังผู้วิจัยตามที่อยู่ E-mail address ที่แจ้งไว้กับผู้สอบบัญชีโดยแบบสอบถามจะทำการจัดส่งไปยังสำนักงานผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย จำนวน 400 ราย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามกลับคืนที่สมบูรณ์ทั้งสิ้น 383 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics)

ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเพื่ออธิบายถึงลักษณะของตัวแปรต่างๆ ได้แก่ การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ค่าสูงสุด (Maximum)ค่าต่ำสุด (Minimum) ผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้ เพื่อนำมาใช้เพื่อการอธิบายหรือบรรยายถึงลักษณะการแจกแจงและการกระจายของตัวแปรสังเกตได้ โดยกำหนดการวัดเป็นค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

2. สถิติอ้างอิง (Inferential statistics)

2.1 ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) สำหรับสมมติฐานที่ 1 และ 2

2.2 ใช้การวิเคราะห์การแจกแจงแบบที (t-test) สำหรับสมมติฐานที่ 3

2.3 ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance : ANOVA) สำหรับสมมติฐานที่ 4 , 5 ,6 ,7เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

1. เป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตนอกตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุ 36 – 45 ปีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีส่วนใหญ่มีประสบการณ์สอบบัญชีมากกว่า 9 ปีมีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 60,000 บาทและขนาดของกิจการที่ตรวจสอบมีทั้งที่เป็นกิจการขนาดเล็ก (ทุนจดทะเบียนไม่เกิน 10 ล้านบาท) ขนาดกลาง (ทุนจดทะเบียนมากกว่า 10 ล้านแต่ไม่เกิน 30 ล้านบาท) และขนาดใหญ่ (ทุนจดทะเบียนมากกว่า 30 ล้านบาทขึ้นไป)

การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชี พบว่า ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพเช่น ความโปร่งใส ความเป็นอิสระ ความเที่ยงธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ความรู้ ความสามารถ และมาตรฐานในการปฏิบัติงาน การรักษาความลับ ความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการ ความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น บุคคล หรือนิติบุคคล ที่ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีปฏิบัติหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ = 4.36 , S.D. = 0.34)

มีความคิดเห็นด้านความเป็นมืออาชีพเช่น ความรู้ทางวิชาชีพ ทักษะทางวิชาชีพ ค่านิยม จรรยาบรรณ และทัศนคติทางวิชาชีพ ประสบการณ์เชิงปฏิบัติ การวัดผลขีดความสามารถและสมรรถนะและการพัฒนาตนทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.00, S.D. = 0.30) และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชีเช่น ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความกะทัดรัด ด้านความสร้างสรรค์ ด้านความสมบูรณ์ และด้านความทันกาลอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.12 , S.D. = 0.38)

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 และ 2 ปัจจัยด้านจรรยาบรรณวิชาชีพและความเป็นมืออาชีพ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชี

ตัวแปร	Standardized Coefficients Beta	t-value	Sig.
จรรยาบรรณวิชาชีพ	0.408	7.975	0.000*
ความเป็นมืออาชีพ	0.264	5.165	0.000*

หมายเหตุ : R = 0.604 , Adjusted R^2 = 0.361, SE_{est} = 0.3745 , F = 109.071

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 และสมมติฐานที่ 2 ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคุณ (Multiple regression analysis) พบว่า จรรยาบรรณวิชาชีพและความเป็นมืออาชีพมีความสัมพันธ์เชิงบวก ต่อคุณภาพการสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน

	ปริญญาตรี		**สูงกว่าปริญญาตรี**			
คุณภาพการสอบบัญชี	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	**t**	**P**
โดยภาพรวม	4.13	0.41	4.11	0.37	0.55	0.58

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ด้วยการวิเคราะห์การแจกแจงแบบที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพการสอบบัญชีในรูปแบบรายการ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชีโดยภาพรวมหากจำแนกตามระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น สมมติฐานที่ 3 ไม่ได้รับการสนับสนุน

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน4ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีประสบการณ์สอบบัญชีแตกต่างกันมีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน

คุณภาพการสอบบัญชี	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	*P-value*
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	3	3.25	1.083	7.7050.000*	
	ภายในกลุ่ม	379	53.289	0.141		

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชี หากจำแนกตามประสบการณ์สอบบัญชีว่าแตกต่างกันหรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าคุณภาพการสอบบัญชี จะแตกต่างกันตามประสบการณ์การสอบบัญชีที่แตกต่างกัน ดังนั้นสมมุติฐานที่ 4 ได้รับการสนับสนุน

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 5 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีขนาดของกิจการที่ตรวจสอบแตกต่างกัน มีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน

คุณภาพการสอบบัญชี	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	*P-value*
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	5	6.734	1.347	10.195	0.000*
	ภายในกลุ่ม	377	49.805	0.132		

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 5 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชี หากจำแนกตามขนาดของกิจการที่ตรวจสอบว่าแตกต่างกันหรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าคุณภาพการสอบบัญชี จะแตกต่างกันตามขนาดของกิจการที่ตรวจสอบที่แตกต่างกัน ดังนั้นสมมุติฐานที่ 5 ได้รับการสนับสนุน

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 6 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันมีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน

คุณภาพการสอบบัญชี	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	*P-value*
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	3	3.621	1.207	8.644	0.000*
	ภายในกลุ่ม	379	52.918	0.14		

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 6 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชี หากจำแนกตามรายได้ต่อเดือนว่าแตกต่างกันหรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าคุณภาพการสอบบัญชี จะแตกต่างกันตามรายได้ต่อเดือนที่ได้รับแตกต่างกัน ดังนั้นสมมุติฐานที่ 6ได้รับการสนับสนุน

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 7 ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีการเข้าร่วมการฝึกอบรมแตกต่างกัน มีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน

คุณภาพการสอบบัญชี	แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	*P-value*
โดยภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	3	3.228	1.076	7.649	0.000*
	ภายในกลุ่ม	379	53.311	0.141		

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 7 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชี หากจำแนกตามการเข้าร่วมการฝึกอบรมว่าแตกต่างกันหรือไม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าคุณภาพการสอบบัญชี จะแตกต่างกันตามการเข้าร่วมการฝึกอบรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นสมมุติฐานที่ 7 ได้รับการสนับสนุน

การอภิปรายผล

1. ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคุณ (Multiple Regression Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบรวม ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความสร้างสรรค์ ด้านความสมบูรณ์ และด้านความทันกาล พบว่า จรรยาบรรณผู้สอบบัญชี มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพการสอบบัญชีด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความสร้างสรรค์ ด้านความสมบูรณ์ และด้านความทันกาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของนันทวรรณ วงค์ไชย (2552) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบความเป็นมืออาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบพบว่า ความเป็นมืออาชีพ ด้านการเรียนรู้อย่างชาญฉลาด ด้านการสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารด้านบุคคล ด้านองค์กร ด้านความซื่อสัตย์สุจริตด้านความรู้ความสามารถทางวิชาชีพและความระมัดระวังรอบคอบ ด้านความโปร่งใส และด้านความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับคุณภาพการสอบบัญชีโดยรวม ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความกะทัดรัด ด้านความสร้างสรรค์ ด้านความสมบูรณ์ และด้านความทันกาล และจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านการปฏิบัติตนเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ ด้านความเป็นอิสระ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกต่อคุณภาพการสอบบัญชี ด้านความทันกาล ด้านความชัดเจน และด้านความกะทัดรัด

2. ความเป็นมืออาชีพ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคุณ (Multiple regression analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบรวม ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความกะทัดรัด ด้านความสร้างสรรค์ ด้านความสมบูรณ์ และด้านความทันกาล พบว่า ความเป็นมืออาชีพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพการสอบบัญชีด้านความถูกต้อง ด้านความ

เที่ยงธรรม ด้านความกะทัดรัด ด้านความสร้างสรรค์ ด้านความสมบูรณ์ และด้านความทันกาล พบว่า ความเป็นมืออาชีพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อคุณภาพการสอบบัญชีด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความกะทัดรัด ด้านความสร้างสรรค์ ด้านความสมบูรณ์ และด้านความทันกาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จารุมน ศรีสันต์ (2550) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าวิชาชีพกับคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และผลกระทบของคุณค่าวิชาชีพพบว่า คุณค่าวิชาชีพ ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความเป็นอิสระ ด้านมรรยาทแห่งวิชาชีพ ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และด้านความตั้งใจที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกโดยรวมกับคุณภาพการสอบบัญชี ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความกะทัดรัด ด้านความสร้างสรรค์ ด้านความสมบูรณ์ และด้านความทันกาล

3. ด้านระดับการศึกษา

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 ด้วยการวิเคราะห์การแจกแจงแบบที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพการสอบบัญชีในรูปแบบรายการ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตจำแนกตามระดับการศึกษาโดยภาพรวมเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชี ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น สมมติฐานที่ 3 ไม่ได้รับการสนับสนุนซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปภาวี สุขมณี และคณะ (2553) ได้ศึกษาผลกระทบของความเป็นมืออาชีพที่มีผลต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีในกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ พบว่า ผู้สอบบัญชีในกรมตรวจสหกรณ์ที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์การสอบบัญชี และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชีโดยรวม ได้แก่ ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความกะทัดรัด ด้านความสร้างสรรค์ และด้านความทันกาล แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยที่ไม่สอดคล้องกัน ตามสมมติฐานระดับการศึกษามีผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ถึงแม้จะมีระดับการศึกษาแตกต่างกัน แต่ด้วยการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี มีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติงานเป็นแนวทางเดียวกัน ตลอดจนการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงานสอบบัญชีจะใช้ประสบการณ์ในการตรวจสอบควบคู่กับเกณฑ์การปฏิบัติงานเป็นส่วนใหญ่ ระดับการศึกษาจึงไม่มีผลต่อคุณภาพการสอบบัญชีในการวิจัยในครั้งนี้

4. ด้านประสบการณ์สอบบัญชี

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์สอบบัญชีแตกต่างกัน มีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกันหรือไม่ พบว่า ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มีประสบการณ์สอบบัญชีแตกต่างกัน มีความคิดว่าจะทำให้คุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน ดังนั้น สมมุติฐานที่ 4 ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปภาวี สุขมณี และคณะ (2553) ได้ศึกษาผลกระทบของความเป็นมืออาชีพที่มีผลต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีในกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ พบว่า ผู้สอบบัญชีในกรมตรวจสหกรณ์ที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์การสอบบัญชี และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชีโดยรวม ได้แก่ ด้านความถูกต้อง ด้านความเที่ยงธรรม ด้านความชัดเจน ด้านความกะทัดรัด ด้านความสร้างสรรค์ และด้านความทันกาล แตกต่างกัน

5. ด้านขนาดของกิจการที่ตรวจสอบ

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 5 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance : ANOVA)เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความมีคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกันตามขนาดของกิจการที่ตรวจสอบหรือไม่ ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีความเห็นว่าคุณภาพการสอบบัญชีแตกต่างกัน ตามขนาดของกิจการที่แตกต่างกัน ดังนั้น สมมติฐานที่ 5 ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับบทความการประกันคุณภาพและการตรวจสอบ ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับ

หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2557 ว่าบริษัทจดทะเบียนและบริษัทหลักทรัพย์ที่มีขนาดใหญ่ที่มี ธุรกรรมที่สลับซับซ้อน การสอบบัญชีไม่สามารถทำได้โดยผู้สอบบัญชีที่ลงลายมือชื่อเพียงคนเดียว แต่ต้องอาศัยทีมงานที่มีความรู้ความสามารถ และระบบงานที่ดีของสำนักงานสอบบัญชีในทุกขั้นตอนที่เกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น การปฏิบัติงานสอบบัญชีจึงต้องอยู่ภายใต้ระบบการควบคุมคุณภาพที่ได้มาตรฐานโดยสำนักงานสอบบัญชีจำเป็นต้องมีระบบการควบคุมคุณภาพงานที่ดีทั้งในระดับสำนักงานและในแต่ละงานสอบบัญชี เพื่อให้มั่นใจถึงคุณภาพของรายงานทางการเงินที่เปิดเผยต่อสาธารณะ

6. ด้านรายได้ต่อเดือน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 6 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชีว่าแตกต่างกันตามรายได้ต่อเดือนหรือไม่พบว่า ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีความเห็นว่าคุณภาพการสอบบัญชีจะแตกต่างกัน ตามรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน ดังนั้นสมมุติฐานที่ 6 ได้รับการสนับสนุน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุนิษา ธงจันทร์ (2552) ได้ศึกษากระทบคุณลักษณะทางวิชาชีพที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย พบว่า ผู้สอบบัญชีที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวิชาชีพ ด้านจรรยาบรรณ และคุณภาพการสอบบัญชีโดยรวมแตกต่างกัน

7.ด้านการเข้าร่วมฝึกอบรม

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 7 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance : ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชีว่าแตกต่างกันตามการเข้าร่วมฝึกอบรมหรือไม่พบว่า ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตมีความเห็นว่าคุณภาพการสอบบัญชีจะแตกต่างกันตามการเข้าร่วมฝึกอบรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นสมมุติฐานที่ 7 ได้รับการสนับสนุนซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธนาทิพย์ วัฒนสุชาติ (2556) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางการสอบบัญชีกับคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย พบว่า ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตที่มี อายุ จำนวนชั่วโมงเข้ารับการฝึกอบรม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีสมรรถนะทางการสอบบัญชีโดยรวม และด้านเทคนิคการสอบบัญชีแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น มาตรฐานและนโยบายของสำนักงานสอบบัญชี และกฎ ระเบียบของลูกค้าในเรื่องคุณภาพงานของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต การเปิดเผยข้อมูลทางบัญชีให้ถูกต้องครบถ้วน ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี รวมไปถึงปัจจัยด้านลูกค้าซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต

2. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติมควบคู่ไปกับการศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับความเป็นมืออาชีพของผู้สอบบัญชีรับอนุญาต เพื่อให้ได้รายละเอียดของปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเป็นมืออาชีพเพิ่มเติม เช่น การสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์ การทำ Focus group และสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้การศึกษามีเนื้อหาที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ได้รับผลกระทบจากคุณภาพการสอบบัญชี เช่น ความเชื่อถือได้ของการสอบบัญชี และต้นทุนของเงินทุน

บรรณานุกรม

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. (2558). *ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต*. [ออนไลน์] สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม2558, จาก http://www.dbd.go.th/main.php?filename=index.

จารุมนศรีสันต์. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าวิชาชีพกับคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย*.วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิตมหาสารคามมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชนัญฎา สินชื่น. (2548). *ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความสามารถ ด้านการบัญชี ด้านการสอบบัญชี ด้านกฎหมาย และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกับคุณภาพการสอบบัญชี*. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิตมหาสารคามมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ตินปรัชญพฤทธิ์. (2546). *การบริหารการพัฒนา ความหมาย เนื้อหาและปัญหา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนาทิพย์ วัฒนสุชาติ. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทางการสอบบัญชีกับคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิตมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ.(2555). *การวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ : เอส.อาร์พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

นันทวรรณ วงค์ไชย. (2552). *ผลกระทบของความเป็นมืออาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีรับอนุญาตในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิตมหาสารคามมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นิพันธ์ เห็นโชคชัยชนะ และศิลปะพร ศรีจั่นเพชร. (2549). *การสอบบัญชี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ทีพีเอ็น เพรส.

ปภาวี สุขมณีและคณะ.(2553). *ผลกระทบของความเป็นมืออาชีพที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีในกรมตรวจบัญชีสหกรณ์*.รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

พยอม สิงห์เสน่ห์. (2544). *การสอบบัญชี*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์.

เมธากุล เกียรติกระจาย และศิลปพร ศรีจั่นเพชร. (2554). *ทฤษฎีการบัญชี*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : ทีพีเอ็น เพลส.

ศศิวิมลศรีเจริญจิตร์. (2548). "Intention Education Standard (IES)". *สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย*. 5(3) :1-25.

สุนิษา ธงจันทร์. (2552). *ผลกระทบของคุณลักษณะทางวิชาชีพที่มีต่อคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิตมหาสารคามมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปภัมภ์. (2558). *จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2553*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2558, จาก http://www.fap.or.th/-images/column_13590103/74

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปภัมภ์. (2558). *พระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2558, จาก http://www.fap.or.th/index.php?lay= show&ac=/

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปภัมภ์. (2558). *มาตรฐานการศึกษาระหว่างประเทศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2558*. [ออนไลน์] . สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2558, จากhttp://fap.or.th.a33.readyplanet.net/images/column_1359010350/framework.pdf.

อักษราภรณ์ แว่นแก้ว. (2548). *ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นมืออาชีพของนักบัญชีกับคุณภาพรายงานการเงินของธุรกิจ SMEs ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อมลยา โกไศยกานนท์. (2547). *การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพงานสอบบัญชี:กรณีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.